

Nr 204.

Ankom till riksdagens kansli den 4 juni 1940 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statlig lagerhållning m. m.

(2:a avd.).

I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1940/41 har Kungl. Maj:t under *el f t e h u v u d t i t e l n* (punkterna 17 och 18 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 4 januari 1940) föreslagit riksdagen

dels att till Statlig lagerhållning: Statens reservförrådsnämnd för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 175 000 kronor,

dels ock att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Statlig lagerhållning: Omkostnader för statlig lagerhållning för budgetåret 1940/41 beräkna ett förslagsanslag av 1 950 000 kronor.

I förutnämnda proposition har Kungl. Maj:t vidare under *k a p i t a l b u d g e t e n* (bilaga 10, punkterna 1—3) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, såsom kapitalinvesteringar i fonden för förslag till statsverket för budgetåret 1940/41 beräkna

dels till Vissa omkostnader för statlig lagerhållning ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor,

dels till Beredning av vissa råvaror till färdigprodukter för upplagring ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor,

dels ock till Förlagskapital för inköp av förnödenheter ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en den 12 april 1940 dagtecknad *p r o p o s i t i o n*, nr 238, under återopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att efter beslut av Kungl. Maj:t i mån av behov tillhandahålla svenska spannmålsaktiebolaget svenska statens fyra procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av 60 000 000 kronor för att av bolaget pantförskrivs såsom säkerhet för lån i riksbanken;

dels bestämma, att riksgäldskontoret må intill utgången av budgetåret 1940/41 förskottsvis, genom överlämnande av statsskuldbervis med form och förfallotid bestämda i samråd med riksbanken, ställa medel till förfogande för statens reservförrådsnämnd, att användas för förvärv från riksbanken av för nämndens verksamhet erforderliga belopp i guld och valutor;

dels medgiva, att till upphandling och lagring av varor för statens räkning genom statens reservförrådsnämnds försorg må i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer, utöver tidigare för ändamålet avsedda medel, tagas i anspråk ett belopp av 140 000 000 kronor;

dels till Statlig lagerhållning: Omkostnader för statlig lagerhållning för budgetåret 1940/41 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av kronor 20 500 000;

dels till Förlagskapital för inköp av förnödenheter m. m. för budgetåret 1940/41 såsom kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket anvisa ett reservationsanslag av kronor 20 000 000;

dels ock medgiva, att förslagsanslaget till Statlig lagerhållning: Omkostnader för statlig lagerhållning må disponeras i enlighet med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet för den 12 april 1940 anförts.

Riktlinjer för den statliga lagringsverksamheten.

Lagringsverksamhet under statlig medverkan bedrives för närvarande i flera olika former. Alltsedan 1937 ha avsevärda varukvaniteter uppköpts i utlandet samt införts till Sverige och här upplagrats för att användas för framtida behov. Denna verksamhet har omhänderhaft av *statens reservförrådsnämnd*. Redan vid nämndens tillkomst funnos inom landet upplagrade betydande statliga förråd av inhemska produkter. 1936 års riksdag beslöt sålunda att av förefintligt spannmålsöverskott 100 000 ton vete och råg tills vidare skulle lagras i beredskapssyfte av *svenska spannmålsaktiebolaget*, vilket företag bildats under 1935 i huvudsak för att handhava den med spannmålsregleringen förenade statliga uppköps- och lagringsverksamheten. Spannmålsaktiebolagets arbetsuppgifter hava därefter utökats. Även i fråga om andra jordbruksprodukter, vilka på ett eller annat sätt äro föremål för prisreglering, sker vid vissa tillfällen, då överskott å marknaden föreligger, uppköp av överskotten, vilka lagras och senare utsläppas, då knapphet råder. Denna verksamhet bedrives under omedelbar tillsyn av *statens livsmedelskommission*.

I fråga om den hittills bedrivna lagringsverksamheten inhämtas av propositionen nr 238 bland annat:

Den lagringsverksamhet, som handhaves av *reservförrådsnämnden* och vilken som nämnts avser importerade varor, har givetvis icke kunnat undgå att påverkas av de genom stormaktskriget ändrade förhållandena. Intill krigsutbrottet i september 1939 hade verksamheten gestaltat sig såsom under

föregående tid. Vid ingången av september hade uppköp verkställt för i runt tal 214 000 000 kronor och varor hade till landet inkommit för omkring 162 000 000 kronor. För åtskilliga varuslag hade inköpsplanerna vid denna tidpunkt kunnat i huvudsak fullföljas, såsom för metaller, textilråvaror, gummi med flera varuslag; för andra varuslag åter hade av skilda anledningar endast mindre myckenheter än de till lagring avsedda kunnat upplagras.

I samband med krisens inträde i början av september 1939 ha för reservförrådsnämnden uppstått åtskilliga svårigheter för verksamhetens bedrivande. Omedelbart efter krigsutbrottet blevo flera av de leveranskontrakt å varor av olika slag, som nämnden ingått, annullerade under återopande av force majeure. För överförandet till Sverige av andra varor hava svårigheter mött i befraktningshänseende. Inträffade prisstegringar hava föranlett överväganden om lämpligheten av att till de förhöjda priserna göra uppköp för lagringsändamål. Icke minst viktig har varit hänsynen från reservförrådsnämndens sida att icke genom uppköp i lagringssyfte ställa sig hindrande i vägen för tillförseln av sådana varor, som erfordrats för näringslivets normala behov och för vilkas anskaffning under nuvarande förhållanden svårigheter i importavseende av skilda anledningar kunna möta.

Trots nu angivna omständigheter har nämndens verksamhet under de gångna krismånaderna genom vissa omläggningar i inköpsprogrammet i stor utsträckning kunnat fortgå. Vid utgången av februari månad 1940 uppgick värdet av inköpta varor sålunda till sammanlagt omkring 275 300 000 kronor eller ungefär 61 300 000 kronor mer än vid början av september. Vid samma tid hade till landet inkommit varor för cirka 213 500 000 kronor eller i runt tal 51 500 000 kronor utöver värdet av de vid krisens början upplagrade kvantiteterna. Av dessa reservförråd hade vid utgången av februari 1940 för tillgodoseende av olika behov utlämnats varor för i runt tal 16 300 000 kronor.

För finansieringen av de uppköp, som äro avsedda att äga rum under innevarande budgetår, har riksgäldskontoret för nämndens räkning hittills till riksbanken överlämnat skattkamarväxlar eller där öppnat krediter till ett sammanlagt belopp av 116 000 000 kronor. Tidigare hava på enahanda sätt till nämndens förfogande ställts 140 000 000 kronor.

I anslutning till nu lämnade uppgifter om reservförrådsnämndens verksamhet framhålles i propositionen att, såsom framgår av vad förut antytts rörande utlämning av varor, i det läge, som genom krisen uppstått, frågan om försäljningar från eller annan disposition av reservlagren blivit aktuell. Det har sålunda visat sig, att redan kort efter krisens utbrott stark efterfrågan uppstått å vissa i reservförråden ingående förnödenheter på grund av att åtskilliga behov icke kunnat tillgodoses i den allmänna handeln. Särskilt framträdande hava svårigheterna varit, då det gällt tillgodoseende av vissa statliga upphandlingar, för vilkas effektuerande vederbörande företag icke haft tillgång till erforderlig råvara, samt tillgodoseende av bränslebehoven. I dylika fall har Kungl. Maj:t bemyndigat statens reservförrådsnämnd att utlämna vissa myckenheter av skilda varuslag antingen såsom lån eller för försäljning. På grund av det stora antal framställningar om disposition av varor ur de statliga reservlagren, som förekommit, har Kungl. Maj:t efter framställning av reservförrådsnämnden generellt medgivit nämnden att, sedan statens livsmedelskommission respektive statens industrikommission prövat behovet, utlåna eller försälja intill tio procent av det den 1 november

1939 befintliga lagret av vederbörande varuslag. I vissa fall har Kungl. Maj:t efter framställning från nämnden medgivit ytterligare dispositioner av de statliga reserverna, främst av olika slags bränslen.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 36 till urtima riksdagen 1939 (riksdagens skrivelse nr 67) angående rätt till återköp av varor för statens reservförråd m. m. behandlas jämväl principerna för prissättningen å varor, som skola försäljas. Vid försäljning till statliga myndigheter tillämpas de priser, med vilka man har att räkna vid återköp av ifrågavarande produkter. Även vid försäljning till enskilda är huvudregeln, att priset bestämmes till kostnaden för nyförvärv av den försålda produkten. I vissa fall kan emellertid en försäljning till lägre pris, dock lägst självkostnaden, tänkas ifrågakomma. Försäljning på sådana villkor må dock i regel ske, blott när vägande prispolitiska skäl tala därför.

Den av svenska spannmålsaktiebolaget omhänderhavda lagringsverksamheten bedrivs i enlighet med vad därom särskilt stadgats i avtal mellan staten och bolaget. Enligt detta har bolaget bland annat åtagit sig att på de villkor, som Kungl. Maj:t bestämmer, av brödspannmål, som bolaget innehar, tills vidare i beredskapssyfte lagra 200 000 ton fullgod, kvarngill vara. Bolaget innehar därutöver betydande spannmålslager från tidigare års skördar. Bolaget har vidare åtagit sig att på de villkor och i den utsträckning, som statens livsmedelskommission bestämmer, tills vidare i beredskapssyfte lagra intill 15 000 ton havre för foderändamål. Utöver nämnda lagringsuppgifter har bolaget även att vidtaga åtgärder för lagring i beredskapssyfte av fröutsäde, ärter, bruna bönor samt hö och andra fodermedel m. m.

Den lagring, som skett genom svenska spannmålsaktiebolagets försorg, har finansierats genom lånemedel. Till säkerhet för bolagets upplåning har staten förbundit sig att ställa 4 % statsobligationer till ett belopp av sammanlagt 90 000 000 kronor till förfogande. För vissa speciella lagringsuppdrag hava emellertid anvisats särskilda anslag.

Lagring i övrigt av jordbruksprodukter sker under tillsyn av *livsmedelskommissionen*. Denna äger sålunda efter särskilt bemyndigande av Kungl. Maj:t att, om så skulle erfordras, upplagra vissa animaliska produkter såsom smör, fläsk och kött samt konserver av ifrågavarande varor ävensom frukt m. m. För att tillgodose behovet av lagerutrymmen för tillvaratagande av animaliska produkter har Kungl. Maj:t bemyndigat livsmedelskommissionen att förhyra lämpliga lagerlokaler, däribland kyl- och fryshusutrymmen.

Beträffande riktlinjerna för den fortsatta lagringsverksamheten har *departementschefen* anfört i huvudsak följande:

Förutsättningarna för den lagringsverksamhet som under de senare åren i beredskapssyfte bedrivits i vårt land hade i och med utbrottet av stormaktskriget i väsentliga avseenden ändrats. Svårigheterna för import hade sålunda föranlett, att icke obetydliga myckenheter av de tidigare upplagrade varukvantiteterna utlämnats för uppehållande av landets folkförsörjning. På grund av importsvårigheter hade ej heller de tidigare av statsmakterna godkända planerna på inköp av varor i utlandet för sammanlagt 280 000 000 kronor kunnat helt fullföljas. Å andra sidan hade på grund av de ändrade förhållandena behov av utökad statlig lagringsverksamhet framträtt. Där-

vid rörde det sig ej endast om uppläggande av lager för utdrygande av eljest inom landet befintliga varuförråd, utan beaktande hade i viss utsträckning ansetts böra skänkas även åt den omständigheten att till följd av de osäkra handelsförbindelserna med utlandet ökade lager kunde visa sig behövliga för att användas i marknadsutjämnande syfte. I och med att den svenska marknaden mer eller mindre starkt avspärrades från utlandet vore det givetvis önskvärt att lager funnes inom landet, genom vilka verkningarna av tillfälliga rubbningar i tillförseln kunde dämpas. Behovet av lager i utjämningsssyfte framträdde ej endast i fråga om importvaror utan gjorde sig gällande även beträffande vissa inhemska varor, som för sin avsättning vore beroende av export eller varav produktionen vore säsongbetonad. Självfallet borde man för tillgodoseende av de syften, varom sist varit fråga, i första hand lita till enskild verksamhet. Något behov av statlig upplagring för det fall att tillfredsställande lagerhållning komme till stånd genom det enskilda näringslivets försorg föreläge givetvis icke. I åtskilliga fall torde det emellertid icke vara möjligt för de enskilda företagen inom viss bransch att taga på sig en sådan ökad lagring. Särskilt gällde detta i fråga om åtskilliga för vår livsmedelsförsörjning betydelsefulla varor. Men även beträffande andra områden torde behov förefinnas av statlig medverkan för åstadkommande av en som behöfvig ansedd lagringsverksamhet.

Möjligheterna att tillgodose de olika inköps- och lagringsbehov, som föreläge beträffande importvaror, vore i nuvarande läge ytterligt begränsade. Betydelsen av statlig upplagring av inhemska varor i beredskaps- eller marknadsutjämnande syfte ökades självfallet i en dylik situation, men samtidigt bleve det vid bedömande av omfattningen av den statliga lagerhållningen nödvändigt, att en omsorgsfull avvägning skedde mellan de aktuella och de framtida behoven i fråga om vår folkförsörjning. I den mån möjligheter till import uppkomme, borde de kunna omedelbart effektivt tillvaratas. Kungl. Maj:t borde äga att efter prövning av de vid varje tillfälle föreliggande omständigheterna bedöma, huruvida statliga inköp för upplagring kunde och borde ske, och medel härför borde finnas tillgängliga i den utsträckning, som kunde erfordras för tillgodoseende av de olika inköps- och lagringsbehoven. Från denna utgångspunkt hade departementschefen funnit motiverat att anmäla frågan om ytterligare anslag till lagringsverksamheten, trots ovissheten om den utsträckning, i vilken denna kunde och lämpligen borde fullföljas.

Vid bedömande av det sätt, varpå den under statlig medverkan bedrivna lagringsverksamheten skulle i fortsättningen handhas, hade man att taga i betraktande att på olika områden av näringslivet särskilda centrala kristidsmyndigheter funnes tillsatta, vilka hade att envar inom sitt område under Kungl. Maj:t handhava ledningen av erforderliga regleringar beträffande landets varuförsörjning. Med hänsyn till det intima samband, som föreläge mellan ifrågavarande lagringsverksamhet och arbetet på tryggande av folkförsörjningen i övrigt, hade i instruktionerna för dessa myndigheter föreskrivits att de skulle verka för och enligt Kungl. Maj:ts bestämmande själva föranstalta om behövliga inköp. Inköp och lagring torde dock ej

böra verkställas av dessa myndigheter. Sådan verksamhet torde, i den mån den ansåges böra omhänderhavas av statliga organ, lämpligen bedrivas på samma sätt som tidigare. I fråga om industrivaror borde sålunda statens reservförrådsnämnd omhänderhava de statliga lagren samt i fråga om spannmål och vissa därmed likartade varor svenska spannmålsaktiebolaget. Vid sidan av dessa statliga organ borde även ifrågakomma, att enskilda företag eller organisationer under statlig myndighets överinseende svarade för befintliga lagrens vård. Detta hade tidigare tillämpats i fråga om åtskilliga animaliska jordbruksprodukter såsom smör samt kött och fläsk. Någon anledning att härutinnan vidtaga ändring syntes ej föreligga. Beträffande andra varor syntes det även kunna övervägas, om icke eventuella lager borde stå under omedelbar tillsyn av de särskilda importörs- och producent-sammanslutningar, som numera bildats för att handhava vissa med krisen sammanhängande uppgifter. På detta område syntes Kungl. Maj:t böra äga frihet att träffa avgörande med hänsyn till förhållandena i det särskilda fallet.

Inköps- och lagringsverksamheten borde som antytts kunna avse såväl importerade som inhemska varor. Särskilt på livsmedelsområdet kunde lagring av de senare hava stor betydelse. Lager, som upplades i beredskaps-syfte, borde givetvis få användas även i marknadsutjämnande syfte, varför i dylika fall något behov av särskilda regleringslager ej förelåge. Vid lagringsverksamhetens bedrivande i övrigt syntes i fråga om vissa för den allmänna folkförsörjningen betydelsefulla varor böra beaktas angelägenheten av att lagren i viss utsträckning vore utspridda på ett större antal platser i olika delar av landet. Härigenom stärktes otvivelaktigt beredskapen för den händelse att skärpt krisläge skulle inträffa. Erfarenheterna från det senaste året hade givit vid handen, att det ej vore tillräckligt att lagren funnes inom landet utan att det därjämte vore angeläget att de vore placerade på sådant sätt, att de kunde utnyttjas, därest på grund av stockningar i kommunikationsväsendet den normala distributionsapparaten sattes ur funktion.

Lagringsverksamhetens finansiering. Anslagsberäkningar.

Den verksamhet, som handhaves av svenska spannmålsaktiebolaget, har hittills finansierats genom att bolaget upptagit lån i riksbanken. Som säkerhet härför har riksgäldskontoret överlämnat statsobligationer intill ett belopp av 90 000 000 kronor; obligationerna hava av bolaget belånats till en kurs av 85 %, varför till bolagets förfogande i krediter står ett belopp av 76 500 000 kronor. Medelsanvisningen till reservförrådets verksamhet har hittills finansierats genom att riksgäldskontoret för nämndens räkning till riksbanken överlämnat stats-skuldförbindelser eller där öppnat krediter, vilka av nämnden använts för förvärv av valutor, erforderliga för betalningen i utlandet av de inköpta varorna.

Departementschefen har förklarat sig anse skäl icke föreligga att nu vidtaga någon ändring i dessa finansieringsformer.

Den lagring som äger rum under livsmedelskommissionens omedelbara överinseende har innevarande budgetår finansierats i huvudsak genom ett å kapitalbudgeten anvisat reservationsanslag till viss lagring av jordbruksprodukter m. m.

Det anslag, som för detta ändamål bleve erforderligt för nästa budgetår, borde, framhåller *departementschefen*, även kunna användas för mötande av eventuella behov av liknande art inom andra grenar av näringslivet. Jämväl ett av industrikommissionen framställt önskemål, att särskilda medel borde stå till förfogande för inköp av svenska produkter, syntes bliva tillgodosett genom en sådan anordning. Hinder borde ej heller möta mot att anslaget, om så befundes nödigt, användes för inköp av importvaror.

För fullgörande av de ökade uppgifter, som på grund av olika Kungl. Maj:ts beslut ankomma på svenska spannmålsaktiebolaget, har bolaget beräknat, att för år 1940 utöver nu tillgängliga medel ett belopp av 50 000 000 kronor kommer att bliva erforderligt. För detta ändamål borde, framhåller *departementschefen*, ytterligare statsobligationer ställas till bolagets förfogande för belåning i riksbanken. Det erforderliga beloppet i statsobligationer utgjorde enligt bolagets kalkyler omkring 60 000 000 kronor. Bemyndigande borde utverkas för riksgäldskontoret att för finansiering av bolagets inköpsverksamhet tillhandahålla bolaget statsobligationer till ett sammanlagt belopp av nominellt 60 000 000 kronor, att av bolaget användas för pantförskrivning såsom säkerhet för lån i riksbanken. Vid en belåning av dessa obligationer till 85 % skulle bolaget tillföras rörelsemedel av 51 000 000 kronor.

Enligt vad *departementschefen* erfarit torde redan innevarande budgetår behov föreligga att få delvis disponera dessa medel. Med hänsyn härtill och då det givetvis vore av vikt, att verksamheten kunde bedrivas utan avbrott, förordade han, att nämnda obligationer finge i den utsträckning, som Kungl. Maj:t kunde finna erforderligt, få ställas till bolagets förfogande redan under budgetåret 1939/40. Spannmålsbolagets inköps- och lagringsverksamhet borde kunna få avse såväl inhemska som importerade varor. Formerna för verksamheten borde såsom hittills närmare få regleras genom avtal mellan staten och bolaget. Denna fråga syntes kunna upptagas till behandling, samtidigt som bolagets arbetsuppgifter i avseende å spannmålsregleringen fastställdes.

Vad beträffade storleken av de belopp, som erfordras för lagring genom reservförrådsnämndens försorg av varor av utländskt ursprung, förelåge olika beräkningar från nämnden och kommissionerna. Då kommissionernas kalkyler kunnat upprättas under hänsynstagande till ett senare prisläge och på grund därav tillförlitligare torde återspegla de verkliga kostnaderna, syntes desamma böra läggas till grund för bedömande av medelsbehovet. Med ledning av nu nämnda kalkyler kunde detta beräknas till 147 400 000 kronor, varav 10 000 000 enligt livsmedelskommissionens förslag och 137 400 000 kronor enligt industrikommissionens. Totalbeloppet avsåge till betydande del kostnader för inköp av åtskilliga varor, rörande vilka importsvårigheter redan vore för handen eller kunde befaras upp-

komma. Man torde därför hava att räkna med att de avsedda myckenheterna endast i begränsad omfattning kunde importeras till landet under budgetåret 1940/41. Med hänsyn till de betydelsefulla behov, varom här vore fråga, syntes det emellertid angeläget, att, för den händelse möjligheter till import yppa sig, medel stode till förfogande för att i full utsträckning utnyttja dem. Det härför behövlige beloppet torde emellertid kunna avrundas nedåt till 140 000 000 kronor. Departementschefen förordade således, att statliga uppköp av utländska varor finge göras av reservförrådsnämnden för sistnämnda belopp. Vid bifall till detta förslag komme summan av de för statliga inköp av utländska varor avsedda medlen att uppgå till sammanlagt 420 000 000 kronor. Av förut lämnade uppgifter framginge, att vid utgången av februari 1940 inköp verkställes för i runt tal 275 300 000 kronor av tillgängliga 280 000 000 kronor. Det torde därför kunna förväntas, att de till nämndens förfogande återstående medlen inom relativt kort tid vore förbrukade. I syfte att förhindra att uppköpen av brist på medel skulle för viss tid upphöra tillstyrkte departementschefen, att de medel, som nu föresloges använda för statliga inköp av här ifrågavarande slag, finge i den mån så visade sig erforderligt tagas i anspråk redan innevarande budgetår. På Kungl. Maj:t torde få ankomma att härom efter omständigheterna meddela beslut.

I detta sammanhang kunde erinras, att det av 1939 års lagtima riksdag lämnade bemyndigandet för riksgäldskontoret att ställa medel till förfogande för förvärv från riksbanken av guld och valutor för finansiering av statliga uppköp begränsats till utgången av budgetåret 1939/40, varför bemyndigandet borde erhålla förlängd giltighet under budgetåret 1940/41.

Anslag å riksstatens driftbudget till statens reservförrådsnämnd. Som nämnts har Kungl. Maj:t å riksstaten under elfte huvudtiteln äskat ett förslagsanslag å 175 000 kronor. Detta anslag avser uteslutande reservförrådsnämndens administrationskostnader.

Anslag å riksstatens driftbudget till omkostnader för statlig lagerhållning. I nu förevarande proposition nr 238 har för detta ändamål under elfte huvudtiteln äskats ett anslag av 20 500 000 kronor. Härom har departementschefen anfört i huvudsak följande:

Till bestridande av de med reservförrådsnämndens verksamhet förenade omkostnaderna hade anvisats ett särskilt anslag å driftbudgeten för hyresersättningar, kostnader för anordnande av lagerutrymmen, försäkringar m. m. Kostnaderna för den av svenska spannmålsaktiebolaget bedrivna uppköps- och lagringsverksamheten hade betalats ur fonden för mötande av förluster å spannmålsregleringen av medel, som inlutit genom upptagande av veteavgift m. fl. avgifter. Lagringsutgifterna för de lager, som stode under livsmedelskommissionens omedelbara överinseende, hade täckts från det å driftbudgeten under nionde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till prisreglerande åtgärder. Det syntes nu lämpligt att, för möjliggörande av en samlad överblick av de statens kostnader för lagringsverksamhet, vilka vore av natur att skola omedelbart avskrivas, sammanföra samtliga dessa kostnader för den statliga lagerhållningen till ett anslag å driftbudgeten under elfte huvudtiteln. Detta anslag borde således beräknas för såväl de kostnader

för reservförrådsnämnden, vilka hittills utgått från anslag å driftbudgeten, som motsvarande kostnader för den på jordbrukets område bedrivna lagringsverksamheten.

Enligt de föreliggande kalkylerna räknade reservförrådsnämnden utgifterna av nu förevarande slag till 1 950 000 kronor. Livsmedelskommissionen beräknade, att kostnaderna för den under kommissionens överinseende bedrivna lagringen på jordbruksområdet komme att uppgå till 6 000 000 kronor. Härtill komme kostnaderna för den av spannmålsaktiebolaget bedrivna verksamheten. Dessa uppskattades av livsmedelskommissionen till 12 000 000 kronor. Mot de sålunda gjorda beräkningarna hade departementschefen ej något att erinra. Om hänsyn toges till att för lagring av diverse inhemska varor genom reservförrådsnämndens försorg vissa medel torde bliva erforderliga, förslagsvis 550 000 kronor, syntes anslaget till omkostnader för statlig lagerhållning kunna bestämmas till $(1\,950\,000 + 6\,000\,000 + 12\,000\,000 + 550\,000 =)$ 20 500 000 kronor. Med hänsyn till osäkerheten i beräkningarna borde anslaget erhålla förslagsanslags natur.

Enligt vad departementschefen inhämtat inginge i den av spannmålsaktiebolaget beräknade summan ett belopp av 3 250 000 kronor, vilka beräknats täcka kostnader för sådan utspridning och bortförande av vissa av bolagets lager av brödsäd, som ur försvarsberedskapssynpunkt kunde befinnas påkallad. Sådana kostnader kunde väntas uppstå även för de lager, som handhades av reservförrådsnämnden eller stode under livsmedelskommissionens uppsikt. Medel borde därför finnas tillgängliga för bestridande av kostnaderna för utspridning eller bortförande av sist angivna lager av förnödenheter. Storleken av de utgifter, som kunde komma att uppstå för detta ändamål, syntes icke för närvarande kunna angivas. Anslaget till omkostnader för statlig lagerhållning borde därför, utan att till beloppet ändras, få användas även för att täcka utgifter av nu berört slag.

Såsom tidigare nämnts hade kostnaderna för spannmålsaktiebolagets verksamhet, vilken i allt väsentligt sammanhänge med nu ifrågavarande lagringsuppgifter, bestritts från fonden för mötande av förluster å spannmålsregleringen. Då övriga löpande kostnader för statlig lagringsverksamhet nu föresloges att upptagas under anslag å driftbudgeten, borde även kostnader för nämnda bolag redovisas på enahanda sätt. En konsekvens av den ändrade finansieringen av regleringsutgifterna borde bli, att inflytande avgiftsmedel till täckande av förluster å spannmålsregleringen från och med den 1 juli 1940 ej längre såsom hittills överfördes till fonden för mötande av förluster å spannmålsregleringen. I avgiftsmedel beräknades vid utgången av innevarande budgetår i fonden finnas tillgängliga omkring 10 000 000 kronor, vilket belopp syntes kunna återföras till vederbörlig inkomsttitel å riksstaten.

En annan fråga, vilken berörde användningen av anslaget till omkostnader för statlig lagerhållning för viss avskrivning, syntes böra i nu förevarande sammanhang underställas riksdagens prövning. Departementschefen syftade härvid på spørsmålet om ersättning för förluster, vilka åsamkades varulagren genom brand eller annan skada. Dylika förluster borde täckas genom att medel för avskrivning anvisades från ifrågavarande anslag till omkostnader för statlig lagerhållning. Några betänkligheter mot ett dylikt förfarande syntes icke föreligga, så länge fråga endast vore om en avskrivning av lagren efter inköpsvärdet. Det ersättningsbelopp, som vid sådant

förhållande erhöles, medgåve emellertid icke lagrens vidmakthållande. För att möjliggöra detta bleve det erforderligt, att avskrivning finge ske efter dagsvärdet. De medel som erfordrades härför borde få utgå från anslaget till omkostnader för statlig lagerhållning, främst med hänsyn till att de inträffade förlusterna närmast vore att hänföra till sådana kostnader, med vilka man hade att räkna vid en lagringsverksamhet.

Anslag å kapitalbudgeten till förlagskapital för inköp av förnödenheter m. m. Kungl. Maj:t äskar i förevarande proposition nr 238 för detta ändamål ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor. Till stöd härför har departementschefen anfört i huvudsak följande:

Behovet av medel å det anslag å kapitalbudgeten, som enligt vad departementschefen tidigare anfört syntes böra upptagas för inköp och lagring av inhemska förnödenheter eller importvaror, hade av livsmedelskommissionen beräknats till 25 000 000 kronor för de delar av näringslivet, som fölle inom denna kommissions område. Av berörda belopp erfordrades emellertid 20 000 000 kronor redan under innevarande budgetår. Chefen för jordbruksdepartementet hade tidigare gjort framställning om äskande av detta belopp å tilläggsstat II å kapitalbudgeten för budgetåret 1939/40. Det belopp som för nästkommande budgetår behövdes för här förevarande ändamål syntes sålunda, med utgångspunkt från livsmedelskommissionens beräkningar, kunna uppskattas till 5 000 000 kronor. Därtill komme emellertid även behovet av medel för eventuellt likartade ändamål inom andra områden, exempelvis inköp av inhemska industriprodukter. För detta syfte skulle man med ledning av industrikommissionens kalkyler böra räkna med ett belopp av 4 200 000 kronor. Försiktigheten syntes emellertid bjuda att man räknade med ett större kapitalbehov för här ifrågavarande ändamål. Departementschefen ville därför förorda att beloppet höjdes till 8 000 000 kronor. Tillhoppa komme man således till ett belopp av 13 000 000 kronor.

Den tidigare berörda speciella formen för finansieringen av de köp, som gjordes genom reservförrådsnämndens försorg, hade nödvändiggjort särskilda kapitalinvesteringsanslag för bestridande av de kostnader, vilka antoges medföra en stegring av varornas värde å lagerplatsen. Då nu enligt vad departementschefen tidigare föreslagit ett särskilt anslag för inköp av förnödenheter skulle uppföras å kapitalbudgeten, syntes även nu berörda kostnader böra utgå från detta anslag. Härigenom undvekes, att flera anslag av ungefär liknande karaktär upptoges å budgeten. Anslaget för inköp av förnödenheter syntes på grund härav böra ökas med det belopp, som beräknades för nu angivna kostnader. Reservförrådsnämnden hade för detta ändamål kalkylerat med endast 1 200 000 kronor, enär å det för innevarande budgetår under fonden för förlag till statsverket uppförda kapitalinvesteringsanslaget till Vissa omkostnader för statlig lagerhållning reservation av betydande storlek väntades uppstå. Med hänsyn till de ökade varukvantiteter, som av kommissionerna föreslagits till inköp, syntes det beräknade beloppet emellertid vara alltför knappt tillmätt. Departementschefen förordade, att för detta ändamål upptoges 3 000 000 kronor. Dessutom torde, i den mån reservation uppstode å innevarande budgetårs omkostnadsanslag, denna reservation få överföras till här angivna anslag till inköp av förnödenheter. Motsvarande omkostnader för varor, vilka skulle inköpas antingen av sven-

ska spannmålsaktiebolaget eller av livsmedelskommissionen för omedelbar lagring, hade beräknats ingå i de för verksamheten angivna beloppen.

Från reservförrådsnämndens och industrikommissionens sida hade framhållits vikten av att medel även för nästkommande budgetår funnes tillgängliga för att möjliggöra bearbetning av lagrade importvaror till halvfabrikat eller färdiga produkter. Departementschefen vore ense med nämnden och kommissionen härom. Det belopp som erfordrades för detta syfte syntes med ledning av industrikommissionens uppskattningar kunna beräknas till 4 000 000 kronor. Enahanda synpunkter, som anförts till stöd för inräknande av de värdestegrande kostnaderna i det för inköp av förnödenheter avsedda kapitalinvesteringsanslaget, gjorde sig gällande även i detta fall. Departementschefen förordade därför, att vid beräkningen av förnödenhetsanslaget hänsyn toges även till det nu förevarande medelsbehovet.

Anslaget till inköp av förnödenheter komme under förutsättning av bifall till nu angivna förslag att uppgå till (13 000 000 + 3 000 000 + 4 000 000 =) 20 000 000 kronor. I stället för de av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen (kapitalbudgeten, bil. 10, punkterna 1—3) beräknade reservationsanslagen åskades sålunda ett reservationsanslag till Förlagskapital för inköp av förnödenheter m. m. av 20 000 000 kronor.

Utskottet ansluter sig till de allmänna riktlinjer för lagringsverksamhet, *Utskottet.* som av departementschefen i förevarande proposition nr 238 angivits, även som till det sätt, varpå departementschefen funnit den under statlig medverkan bedrivna lagringsverksamheten bära i fortsättningen handhavas och finansieras. Inköps- och lagringsverksamheten bör vidare i enlighet med departementschefens förslag avse såväl importerade varor som inhemska varor. Beredskapslagren bör få användas även i marknadsutjämnande syfte. Utskottet har särskilt beaktat vad departementschefen anført i fråga om angelägenheten av att vissa för den allmänna folkförsörjningen betydelsefulla varor bör vara utspridda på ett större antal platser i olika delar av landet. Detta har departementschefen ansett ej minst viktigt ur den synpunkten, att varorna skola vara placerade på sådant sätt, att de kunna utnyttjas, därest på grund av stockningar i kommunikationsväsendet den normala distributionsapparaten sättes ur funktion. Utskottet anser sig bära med synnerlig skärpa understryka vad departementschefen i berörda avseende framhållit samt ytterligare betona, att vid lagrens utspridning hänsyn bör tagas till att därigenom i största möjliga utsträckning ernå en fördelning av riskerna. I anslutning härtill vill utskottet även framhålla vikten av att de nya lagringsplatserna äro så belägna, att goda transportmöjligheter stå till buds, så att lagren kunna komma att fylla de med dem avsedda ändamålen.

Såsom av ifrågavarande proposition nr 238 framgår har den av svenska spannmålsaktiebolaget handhavda statliga lagringsverksamheten finansierats genom att bolaget upptagit lån i riksbanken mot säkerhet av utav riksgäldskontoret överlämnade statsobligationer, vilka av bolaget belånats till

en kurs av 85 procent. För bolagets fortsatta verksamhet har nu beräknats erforderligt ett belopp i statsobligationer av 60 000 000 kronor, varigenom bolaget skulle vid belåning tillföras rörelsemedel av 51 000 000 kronor. Utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag om att statsobligationer till ett nominellt belopp av 60 000 000 kronor må för sagda ändamål tillhandahållas bolaget. Med hänsyn till att behov redan under innevarande budgetår beräknas uppkomma för bolaget att delvis disponera ifrågavarande medel har departementschefen förordnat, att nämnda obligationer, i den utsträckning Kungl. Maj:t kan finna erforderligt, få ställas till bolagets förfogande under budgetåret 1939/40. Utskottet, som beaktat vikten av att bolagets verksamhet må kunna bedrivas utan avbrott, har icke funnit något att erinra mot departementschefens nyssnämnda förslag.

Reservförrådsnämndens verksamhet har hittills finansierats genom att riksgäldskontoret för nämndens räkning till riksbanken överlämnat statskuldförbindelser eller där öppnat krediter, vilka av nämnden använts för förvärv av valutor, erforderliga för betalningen av i utlandet inköpta varor. Departementschefen har ansett det för budgetåret 1940/41 för ändamålet behövligen beloppet böra fastställas till 140 000 000 kronor. Importsvårigheter föreligga redan och kunna ytterligare befaras uppkomma beträffande åtskilliga av de varor, vilka avsetts att lagras genom reservförrådsnämndens försorg. I likhet med departementschefen anser emellertid utskottet det angeläget att tillräckliga medel stå till reservförrådsnämndens förfogande för den händelse möjligheter till import yppa sig och har för sin del icke funnit anledning till erinran mot att statliga uppköp av utländska varor genom reservförrådsnämnden få göras för det av departementschefen angivna beloppet. Utskottet biträder jämväl departementschefens förslag att ifrågavarande medel må, därest det visar sig nödvändigt, tagas i anspråk redan innevarande budgetår samt att bemyndigandet för riksgäldskontoret att ställa medel till förfogande för här berörda verksamhet erhåller förlängd giltighet under budgetåret 1940/41.

Mot beräkningen av de av departementschefen för nästa budgetår upptagna beloppen i form av dels anslag å kapitalbudgeten till förlagskapital för inköp av förnödenheter m. m. å 20 000 000 kronor, dels ock anslag under elfte huvudtiteln till omkostnader för statlig lagerhållning å 20 500 000 kronor har utskottet icke funnit något att erinra. Vad beträffar förstnämnda anslag tillstyrker utskottet att det må disponeras i enlighet med vad departementschefen föreslagit. I fråga om sistnämnda anslag är utskottet ense med departementschefen om att från anslaget må bestridas jämväl kostnaderna för utspridning eller bortförande av de lager som handhavas av spannmålsbolaget och reservförrådsnämnden eller stå under livsmedelskommissionens uppsikt. Departementschefens förslag att medel från samma anslag skola anvisas för avskrivning av förluster, vilka åsamkas varu-

lagren genom brand eller annan skada, kan utskottet även giva sin anslutning.

I övrigt har vad departementschefen anfört och föreslagit i propositionen nr 238 icke givit utskottet anledning till erinran eller uttalande.

Utskottet får slutligen i enlighet med Kungl. Maj:ts under punkten 17 av elfte huvudtiteln framställda förslag tillstyrka, att för nästa budgetår till statens reservförrådsnämnd anvisas ett förslagsanslag av 175 000 kronor för bestridande av nämndens administrationskostnader.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att efter beslut av Kungl. Maj:ts i mån av behov tillhandahålla svenska spannmålsaktiebolaget svenska statens fyra procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av 60 000 000 kronor för att av bolaget pantförskrivas såsom säkerhet för lån i riksbanken;

b) bestämma, att riksgäldskontoret må intill utgången av budgetåret 1940/41 förskottsvis, genom överlämnande av statsskuldbevis med form och förfallotid bestämda i samråd med riksbanken, ställa medel till förfogande för statens reservförrådsnämnd, att användas för förvärv från riksbanken av för nämndens verksamhet erforderliga belopp i guld och valutor;

c) medgiva, att till upphandling och lagring av varor för statens räkning genom statens reservförrådsnämnds försorg må i huvudsaklig överensstämmelse med angivna riktlinjer, utöver tidigare för ändamålet avsedda medel, tagas i anspråk ett belopp av 140 000 000 kronor;

d) till *Statlig lagerhållning: Statens reservförrådsnämnd* för budgetåret 1940/41 under elfte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 175 000 kronor;

e) till *Statlig lagerhållning: Omkostnader för statlig lagerhållning* för budgetåret 1940/41 under elfte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 20 500 000 kronor;

f) till *Förlagskapital för inköp av förnödenheter m. m.* för budgetåret 1940/41 såsom kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket anvisa ett *reservationsanslag* av 20 000 000 kronor;

g) medgiva, att förslagsanslaget till *Statlig lagerhållning: Omkostnader för statlig lagerhållning* må disponeras i en-

lighet med vad i statsrådsprotokollet över folkhushållnings-
ärenden för den 12 april 1940 angivits.

Stockholm den 4 juni 1940.

På statsutskottets vägnar:

PER GUSTAFSSON.

■ *Närvarande:* Se under utlåtande nr 203.
